

ULUS-DEVLET VE KÜRESELLEŞMEYE İLİŞKİN BAZI TARTIŞMALAR

Ali Esgin

Öz

Bu makalede, küreselleşme olgusunun ulus-devlet üzerine etkileri ve bu konuda yapılan teorik tartışmalar ele alınmaktadır. Öncelikle, kültürel, teknolojik, ekonomik, siyasal vb. alanlardaki değişimlerle ilgili hemen her açıklamada bir çıkış noktası olarak görülen küreselleşmenin, neliği üzerinde durulmaktadır. Daha sonra ise, ulus-devletin meşruiyetiyle küreselleşme olgusu ilişkilendirilmekte, konuyla ilgili tartışmalara yer verilmektedir.

Anahtar Sözcükler

Küreselleşme, Ulus-Devlet, Kapitalizm, Üçüncü Yol, Thatcherizm.

Some Discussion on Nation-State and Globalization

Abstract

This work examines the theoretical arguments of the effects of globalisation on the "nation-state". First it is aimed to explain what the term "globalisation" is as it is widely used in a number of arguments dealing with the changes in cultural , technologic, economic, political agendas. Then, it tries to make a connection between the legitimacy of the nation state and globalism.

Key Words

Globalism, Nation State, Capitalism, Third Way, Thatcherism

Giriş

Günümüzün en önemli sorun/tartışma alanlarının başında, "ulus-devletin sınırlarının ötesinde ulusalüstü ve global düzeylerde kapitalizmin yol açtığı ekolojik, toplumsal ve kültürel tahribatın denetim altına alınmasının mümkün olup olmadığı" (Habermas, 2000:202) ve direkt olarak ulus-devleti hedef alan ve daha çok siyasal düzeydeki tartışmalarda belirginlik kazanan, "ulus-devlet işlevini tamamlayıp sona erdi mi, yoksa halen oynayacağı hayati bir rol var mı?"(Jameson, 2000:39) soruları gelmektedir. Bu ve benzeri konulardaki tartışmaların hemen hepsinin kaynağı, "gerisinde bilgi işlem, iletişim, vb. alanlardaki teknolojik gelişmeler ve üretimin örgütlenmesindeki çok önemli değişimler bulunsada, daha çok ulus devleti aşılması sürecine işaret eden küreselleşme"(Tekeli ve İlkin, 2000:115) olgusuna dayanmaktadır.

Küreselleşme temelli tartışmalardan da anlaşılacağı üzere, ulus-devletin tarihsel süreçteki oluşumunu sağlayan büyük kapitalist dönüşüm, bu sefer de yeni ve belli ölçülerde farklı etkilerle, ulus-devletin meşruiyetini azaltma/yok etme amacıyla kendini göstermektedir. Küreselleşmenin kapitalizmin bir aşaması olduğu düşüncesinin haklılığını ortaya koyan bu sav, birçoklarınınca emperyalizmin ya da kapitalist mantığın kendini yenilemesinin bir önkoşulu olarak kabul görmekte, küresel kapitalizmle ulus-devlet ilişkisinin açıklanmasında hakim olan bir bakış açısı oluşturmaktadır. Bu bağlamda, küreselleşme yeni bir olgu değil, sadece yeni bir terim ya da kavramsallaştırma olarak yüzyıllardır süren sistemin/emperyalizmin bizzatı kendisi; emperyalizm denen olguya saygınlık kazandırma, emperyalizmin karşısında çaresizlik yaratma çabasıdır (Boratav, 1997:23, Kocacık 2000:109). Kriz, krizden çıkış ve tekrar yeni bir kriz şeklinde devamlı olarak dinamik bir biçimde kendini yenileyip,

devam ettirerek dönemselleşme özelliği gösteren kapitalizm (Şeylan, 1997:10) son kertede, ulus-devlet bütünlüğünü parçalamakta, ulus-devletin dayandığı hem siyasal topluluğun sosyolojik niteliğini hem de topluluğun meşru kıldığı egemenliği dönüştürmektedir (Sarıbay, 1998:16). Amin'in de belirttiği gibi;“Şimdi dünya kapitalizmini iki çelişki nitelendirmektedir: Bir yandan birikimi yöneten ekonomik güçlerin ağırlık merkezleri tek ülkenin sınırlar dışına çıkartıldı, öte yandan tüm sistemin yönetilmesinde bağdaşım sağlayacak dünya düzeyinde siyasal, toplumsal, ideolojik ve kültürel bir çatı yok. Bunun siyasal boyutunda kriz yönetimi çelişkinin ikinci ayağını –devleti– toplumun “piyasa” tarafından yönetilmesinin tek yolu olduğunu kabule zorlayarak bastırma çabasına dayanmaktadır. Kapsamlı devlet karşıtı ideoloji ve uygulamalar bu mantığın parçalarını oluşturur” (Amin,1999:10).

Ulus-devlet, kurumsallaşmış siyasi iktidar biçiminin somut görünümünden biri, ulus ise, ulus-devletin kendini meşrulaştırmada kullandığı bir kavram (Erözden, 1997:58-59) olarak tanımlanır. Ulus-devletin bir siyasal kurum olarak etkinliği büyük ölçüde toprakları üzerindeki egemenliğine bağlıdır. Bu da sınırlarından geçen bilgi, mal, kapital ve insan kaynakları üzerindeki denetimi yoluyla sağlanır (Tekeli ve İlkin, 2000:118). Denetim gücünü diğeri ile paylaşması ya da egemenliğinin dolaylı da olsa sekteye uğraması (bilgi, mal, kapital ve insan kaynakları üzerindeki denetim gücünü aşamalı olarak yitirmesi), ulus-devletin krizini gündeme getirir. “Ulusların kendi kaderini tayin hakkı”nı kullanabilme yetisi ya da ‘ulus-devletin özerkliği’ nitelemeleri işte bu noktada önem kazanır. Çünkü, egemenlik/özerklik kaybına neden olan dönüşümler, öncelikle ulus-devletin kendi varoluş koşullarını hedef almaktadır. Ulus-devletin meşruiyet kaybı ulus-devlet aleyhine, ötekinin lehine sonuçlar doğururken, ulus-devleti meşrulaştıran “ulus”u, amaçsız ve kimliksiz bir yapıya sokacaktır.

Ulus-devlet olgusunun meşruiyet kaybını dünya düzeyinde büyük dönüşümler sonucu ortaya çıkan bunalımlara ve dolayısıyla küreselleşmeye bağlamak, küreselleşmenin tanımı gereği zorunludur. Çünkü küreselleşme, doğrudan ekonomik güçler hakimiyetinin/uluslarüstü sermaye gücünün bunalımdan çıkmak için toplumsal, siyasal, kültürel ve teknolojik alanlara yeni anlamlar katma, dünyayı tek bir pazar haline dönüştürme çabalarıyla ilintilidir. Bunalımdan çıkmak için öncelikle dünyanın yaşamaya başladığı dönüşümü kavrayabilmek gerekiyordu. Bunun için değişik senaryolar geliştirilmeye başlandı. Ortaya konulan senaryolar yaşanan bu dönüşümün dört farklı yönüne işaret etmektedir. Bunlardan birincisi sanayi toplumundan bilgi toplumuna, ikincisi Fordist üretim biçiminden esnek üretim biçimine, üçüncüsü moderniteden postmoderniteye, dördüncüsü ise ulusal devletler düzeyinden küreselleşmiş bir dünyaya geçiş üzerine yoğunlaşmaktadır (Tekeli ve İlkin, 2000:119). Diğer senaryolara bağlı olarak gelişen ve hepsinden daha etkili olan dördüncü senaryonun gelişimi, ekonominin ulusötesi bir ekonomiye doğru metamorfoz geçirmesini sağlamaktadır. Bu süreçte asıl önemli olan, dünya çapında sermaye akışlarının hızlanması ve ulusal ekonomik koşulların küresel düzeyde birbirine bağlı sermaye piyasaları tarafından belirlenmesidir. Günümüzde artık devletlerin sınırları içine gömülü olan ulusal ekonomilerden çok, piyasalar içine gömülü olan devletler söz konusudur (Habermas, 2000:204).

Ulus devletin krize düşmesi ya da gücünün azalması “ulusun niteliğinin değişmiş olması ve buna bağlı olarak, devletin niteliğinin değişmiş olması” (Sarıbay, 1998:15) nedenlerine bağlanarak açıklanmaktadır. Esasen bu nitelik değişmesi ulus-devletin ayrıcalıklarının erozyona uğraması biçiminde üç boyutta gerçekleşmektedir (Habermas, 2000:204-205): (i) Devletin kontrol kapasitesinin azalması ya da diğer bir ifadeyle özerklik kaybı; başka şeylerin yanı sıra devletin kendi vatandaşlarını öteki aktörler tarafından alınan kararların ya da kendi sınırları dışında oluşan süreçlerin dolaylı etkilerine karşı yeterli bir biçimde korumak için artık kendi güçlerine dayanamayacağı anlamına gelir. (ii) Karar alma süreçlerinin giderek artan meşruiyet kaybı ya da demokratik meşruiyet açığı. (iii) Meşruiyeti sağlamaya hizmet eden yönetsel ve örgütsel işlevlerle ilgili giderek artan bir yönetsel yetersizlik. Bu üç boyutun etkisi ulusal hükümetlerin, yurtdışı ekonomiyi idare etmeye yönelik varolan mekanizmaların tümünü seferber etme, ekonomik büyümeyi hızlandırma ve meşruiyetleri için gerekli temelleri sağlama gücünü kaybetmesine neden olmaktadır (Habermas, 2000:206) ki bu ulus devlet özelinde, en başta egemenlik ve bağımsızlık hakkının yok olmasını, sosyal devlet olgusunun dönüşümünü, sömürünün sistemleşmesini ve meşrulaşmasını, demokratikleşme sorununu, sosyal politika yoksunluğunu, kitlesel yabancılaşmayı, kimliklerin yok olmasını, ekolojik tahribatı ... vb. birçok olumsuzluğu beraberinde getirmektedir.

Ulus-Devlet Açısından Küreselleşme Yaklaşımları

Küreselleşme ile “ulus-devlet” ve “ulusalcılık” gibi kavramların öneminin giderek azalacağını, gelişen kapitalist üretim ilişkisinin uluslararası etkileşimi artıracığı tartışılmaktadır (Tatlıdil, 2000:121). Ancak, bu tartışmalarda bir uzlaşmadan bahsetmek henüz mümkün görünmemektedir. Çünkü küreselleşmenin getirilerine ya da götürülerine ait uzlaşmayı sağlayacak genel ölçülerde kabul gören bir yaklaşım oluşmadığı gibi, küreselleşmeye ilişkin var olan yaklaşımlar da tümüyle farklılaşmaktadır. Küreselleşmeyi tanımlama çabalarının ve/veya oluşan bakış açılarının sürecin kendisini değil, iyi ya da kötü etkilerini tartışan bazı ideolojik kalıpları (Jameson, 2000:39) göz önüne alması belki de bunun temel nedenidir. Söz konusu uzlaşma sağlanamaya dursun, küreselleşmenin etkileri yaygınlık kazandıkça taraftarları kadar karşı çıkanların sayısı da artmaktadır (Bozkurt, <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/>).

Gelinen noktada özellikle ulus-devlet açısından küreselleşmeye ilişkin yaklaşımları üçlü bir sınıflamaya tabi tutmak mümkündür. Bu sınıflamanın birinci kategorisini, yukarıda açıklamaya çalıştığımız, küreselleşmenin ulus-devleti ve ulusallığı zayıflattığı/yok ettiği dolayısıyla ulusları uluslararası sermayenin hegemonyasına soktuğunu ileri süren yaklaşım oluşturmaktadır. İkinci kategori, küreselleşmenin dünyanın geleceği için zorunlu bir sonuç oluşunu ve küresel yeni dünya düzeninin olanaklarından yararlanılması gerektiğini savunan küreselleşme yanlılarının oluşturduğu yaklaşımdır. Üçüncü kategori ise, doğal olarak ulus-devletin küreselleşme karşısındaki konumunu esas alarak, küreselleşmeye karşı ya da taraf olma konusunda temkinli olan, hatta diğer iki yaklaşımı oluşturan temel tezleri reddeden yaklaşımdır. Bu üçlü sınıflama Bozkurt’un ifade ettiği şekliyle, “küreselleşme karşıtları (kuşkucular)”, “aşırı küreselleşmeciler (radikaller)” ve “dönüşümcüler” (Bozkurt, <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/>) şeklinde formüle edilebilir.

Küreselleşme karşıtları “kuşkucular” olarak nitelenirken, başından sonuna kadar küreselleşme olgusunu ulus-devlet lehine eleştirmiş, adeta küreselleşme ve dinamiklerine karşı savaş açmışlardır. Onlara göre küreselleşme büyük bir aldatmacadan başka bir şey değildir. Bu konuda Cangızbay’ın ileri sürdükleri ilgi çekicidir: “Globalleşmiş bir dünya, her yerin pazar, her şeyin pazar için var ve de herkesin pazarda olduğu bir dünya olacaktır. Zira kapitalistin yegane hayat kaynağı artı-değerdir ve artı-değerin varlık kazanması ancak ve ancak üretimin pazar ile olan ilişkisinde mümkün olur. Kapitalistin kapitalist olarak kalması artı-değere el koyduğu sürece/ölçüde mümkün olduğuna göre kapitalizmin varlıksal açıdan zorunlu yönelimi de pazar için üretimi mümkün olduğunca genişletmek, her şeyi pazar için üretilir ve/veya üretimin her türlüünü pazar için gerçekleştir kılmak, dolayısıyla varlığını üretimden alan, üretilerek varolan, varlığında üretilmişlik payı taşıyan her şeyi pazarlık bir mal haline getirmek olacaktır. Başka bir ifadeyle kapitalizmin maksimal hedefi toplumsal yeniden üretimin tümünü, her bir an ve noktasında artı-değer de üretilebilecek bir ‘pazar için üretim’e dönüştürmektir. Sadece sanayi tesislerini değil, aynı zamanda en temel sağlık ve eğitim hizmetlerini de kapsayan bir ‘özelleştirme/devleti küçültme’ söyleminin her zaman ve her yerde ‘globalleşmeci’ söylemle eklenmiş olarak ortaya çıkması da, buradaki ‘pazar-çinleştirme’nin global niteliğine kanıt eden husustur” (Cangızbay, 1998:116).

Aynı şekilde, Wallerstein “*Dünya Ekonomisinde Devlet ve Egemenlik*” konferansının açılış konuşmasında (Wallerstein, 1998:5-9), kapitalistlerin devlet mekanizmalarının denetiminden kaçabilme yeteneğini, son bir kaç on yıl içinde ulus aşırı şirketlerin ortaya çıkışı ile sözde küreselleşme olarak adlandırılan sürecin başlaması sonucu kazandıklarını; dolayısıyla, kapitalistlerin sonsuz sermaye birikimini sürdürebilmelerinin önündeki son engelin de ortadan kalktığını; böylece, mülkiyet haklarının oluşturulması ve hukuk kuralları ile birlikte devletin ve devletleşmenin gayri-meşruiyetinin kurumsallaşmasının kapitalist egemenlik için gerekli koşul oluşturduğunu belirtmektedir. Wallerstein’in küreselleşme betimlemesinden de, kapitalist beklentilerin ulus-devletin bugününü ve geleceğini belirgin bir olumsuzlamaya sürüklediği anlaşılmaktadır: “Küreselleşmeye bugün yapılan vurgu, aslında ideolojik bir amaca da hizmet ediyor. İnsanları, kapitalist dünyanın artık küresel olduğuna bu yüzden de rekabetçi olmak gerektiğine inandırmaya çalışan neo-liberal bir ideolojinin son 15 senede yeniden hortladığını görüyoruz. Sanki bu küreselleşme yeni bir zorlamaymış gibi... Her zaman rekabetçi olmak gerekiyordu. Ancak bu küreselleşmeyi bir kırılma gibi yansıtmca, artık hiçbir seçim şansının da kalmadığı vurgulanmış oluyor...” (Wallerstein, 1997:36-37).

Küreselleşme karşıtlarının aksine “aşırı küreselleşmeciler”, endüstri uygarlığının bir ürünü olan ulus devletin, küreselleşme sürecine paralel olarak önemini yitirdiğini, artık küresel piyasanın, politikanın yerini aldığını; çünkü piyasa mekanizmasının hükümetlerden daha rasyonel çalıştığını ileri sürmektedirler. Bu bağlamda, küresel piyasanın gelişimi, toplum içinde daha yüksek rasyonaliteye işaret etmektedir. Politikalar yerel ya da ulusal ölçekte hâlâ etkili olsalar bile, küresel ekonominin hareketlerini etkileyebilecek güce sahip değildir. Bu anlamda dünya ülkelerinin çoğunda, vatandaşların politikayla daha az ilgilenmeleri ya da politikacıların vatandaşlar üzerinde daha çok hayal

kırıklığı yaratıyor olmaları küreselleşme sürecinin bir sonucudur. Özetle, radikal/aşırı küreselleşmeciler, dünya toplumunun, geleneksel ulus devletlerin yerini almakta olduğu/alacağı ve yeni toplumsal örgütlenme şekillerinin belirmeye başladığı düşüncesindedirler (Bozkurt, <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/>). Örneğin XXI. yüzyılı irdeleyen Knoke, kapitalizm ulus devlet ilişkisini, “geçerli olan dünya ekonomisinin bir parçası olmaktır. Eski ulus-devlet artık bir anokronizmdir, şimdi bizden uzaklaşmakta olan bir dönemin nostaljik bir kalıntısıdır” (Kazgan, 1997:219) şeklinde ifade ederek, küreselleşmeyi ulus-devlet aleyhine olumlu ve hatta zorunlu bir oluşum olarak nitelemektedir.

Küreselleşmenin itici gücü olarak kapitalizmin ve ulus-devletin krizini gören, Waters kapitalizmin içinde bulunduğu krizi ancak mekanı (ulus-devleti) yeniden yapılandırarak aşacağını vurgulamaktadır. Waters ekonomik, siyasi ve kültürel alanların mekanla etkileşimini belirttikten sonra küreselleşmeye ilişkin varsayımını oluşturur. Buna göre maddi etkileşimler yerelleştirmekte, siyasi etkileşimler uluslararasılaştırmakta, sembolik etkileşimler ise küreselleştirmektedir. Bu bağlamda insan toplumunda küreselleşme, kültürel düzenlemelerin siyasi ve ekonomik düzenlemelere göreli olarak etkili olduğu durumda olumsaldır (Aslanoğlu, 1998:138-140).

Aslında bir çok neo-liberal için küreselleşme, ilk gerçek küresel uygarlığın habercisi olarak değerlendirilmektedir. Aşırı-küreselleşmeci bakış açısına göre, küresel ekonominin yükselişi, radikal yeni dünya düzeninin bir delili olarak yorumlanabilecek, küresel düzeyde kültürel karışım, küresel yayılma ve küresel yönetim kurumlarının doğuşu, köklü bir biçimde yeni dünya düzenin delilleri ve ulus devletin ölümü olarak yorumlanmaktadır. Artık ulusal hükümetler sınırlarını kontrolde zorluk çekmeye başlamışlardır. Küresel ve bölgesel hükümetler daha büyük roller talep ederken, devletlerin otonomisi ve egemenliği de daha çok aşınmaktadır. Bunun yanında, ülkeler arasında uluslararası işbirliği kolaylaşmıştır; artan küresel iletişim altyapısı sayesinde değişik ülkelerin halkları, ortak çıkarlarını daha çok farkına varmakta ve bunun sonucunda da küresel bir uygarlığın doğuşu için ortak bir zemininin oluştuğunu iddia etmektedirler (Bozkurt, <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/>).

Giddens’in da dahil olduğu ve “dönüşümcüler” diye nitelendirilen üçüncü grup, küreselleşmeyi modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı sosyal, siyasi ve ekonomik değişmelerin arkasındaki ana siyasi güç olarak görmektedir. Dönüşümcüler, ulusal hükümetlerin otoritelerini ve güçlerini yeniden yapılandırıdığını kabul ettiği halde, hem aşırı küreselleşmecilerin “egemen ulus devletinin sonunun geldiği” iddialarını, hem de küreselleşme karşıtı kuşkucularının “hiçbir şey değişmedi” tezini reddetmektedirler (Bozkurt, <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/>). Bu noktada dönüşümcüler açısından ulus devlete yapılan asıl vurgu, ulus-devletin de hemen her şeyde olduğu gibi bir yeniden yapılanma içerisine girdiğidir. Buna koşut olarak ulus-devletin dönüşüm içerisinde olan dünyadaki konumu, küreselleşmeyle yakından ilgilidir ve tartışmaya açılmalıdır. Bu konuda Giddens şu saptamayı yapmaktadır: “Ulus-devletler ve buna bağlı olarak ulusal siyasi liderler hala güçlü müdürler, yoksa dünyayı şekillendiren güçler karşısında büyük ölçüde eli kolu bağlanmış bir konuma mı gelmişlerdir? Ulus-devletler gerçekte hala güçlüdür ve siyasi liderlerin de dünyada oynayacak büyük bir

rolleri vardır. Ama aynı zamanda, ulus-devletin gözlerimizin önünde yeniden şekillenme sürecini de kimse yadsıyamaz. Ulusal ekonomik politika artık eskisi kadar etkili olamaz. Daha önemlisi, jeopolitiğin geçmişteki biçimleri eskidiğine göre, uluslar kimliklerini yeni baştan düşünmek zorundadırlar” (Giddens, 2000a:29).

Küreselleşme ve ulus-devlet bağlamında, yine Giddens’in İngiltere siyasi çizgisini belirleyen ve Thatcherizm olarak bilinen, eski sosyalist anlayıştan ve bu arada da uluslaştırma ile planlı ekonomik girişim anlayışından uzaklaşma olarak formüle edilen politik görüşü revizyon ederek kavramsallaştırdığı *Üçüncü Yol Politikaları* önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü “üçüncü yol”, küreselleşmeye bağlı olarak dönüşen dünyadaki siyasal açmazlardan, dolayısıyla ulus-devlet krizinden çıkış arayışı olarak nitelenebilir. “Üçüncü yol” politikalarının temel hedefi vatandaşların zamanında yaşanan, *küreselleşme*, *kişisel yaşamdaki dönüşümler* ve *doğayla ilişki* bağlamında ortaya çıkan önemli değişimler yoluyla kendi yaşam yollarını çizebilmelerine yardımcı olmaktır (Giddens, 2000b:29). Bu bağlamda “üçüncü yol” savunucularının rolü yurttaşlarının küreselleşmeye karşı mücadele etmelerine yardım etmek değil, küreselleşmeyle yaşamalarına yardım etmektir (Dixon, 2000:61).

Ancak burada, normatif olarak “üçüncü yol” taraftarlarının eşitliği sadece girdi bakış açısından gören yani onu salt bir eşit fırsat meselesi olarak değerlendiren liberalizmle aynı çizgide olduğunu ve her vatandaşa “kendi beşeri sermayesini yöneten bir girişimci” olabilmek için gereksinim duyduğu eğitimi almasını bekleyen “dünya pazarına uygulanmış bir yaşam tarzı” oluşturduğunu (Habermas, 2000:209-210) belirtmek gerekir.

Aslında bu üç görüş arasındaki temel farklılıklar, olgulardan ziyade, temsil ettikleri dünya görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Daha küreselleşme tartışmalarının öncesinde, temelde evrenselci bir tutum içerisinde kendilerini ifade eden liberaller ve bazı Marksistler, küreselleşme sürecini, mevcut yaklaşımların bir sonucu olarak değerlendirmişlerdir. Üçüncü grupta yer alan entelektüel ya da uygulamacılar ise, “reel-politik”e yakın duranlardan oluşmaktadır. Nitekim muhalefette daha ziyade küreselleşme karşıtı bir duruşa sahip olanların da, iktidarın gerçekleri karşısında, daha ziyade, dönüşümcülere yakın bir takım politikalar izlediklerine tanık olunmaktadır. Çünkü entelektüel düzeyde, içinden geldiği gibi yorum yapmanın çok fazla riski olamamasına hatta çoğu kere bu görüş sahiplerine avantajlar sağlamasına karşılık, iktidar konumundaki gerek İngiltere’deki sol, gerekse bizdeki sol/sağ milliyetçi partilerin izledikleri politikalar, hem küreselleşme sürecinin bugünü hem de gelecekteki trendini anlamak bakımından büyük önem taşımaktadır (Bozkurt, <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/>).

Sonuç

Küreselleşme dünyayı tek yer olarak kavrayan, yeni bir bilincin şekillenmesi olarak ele alınabilir. Bu doğrultuda “bir bütün olarak dünyanın somut yapılaşması” şeklinde yani dünyanın sürekli yeniden kurulan bir çevre olduğu düşüncesinin küresel düzeyde yayılması ekseninde tarif edilmiştir (Marshall, 1999:449). Küreselleşme; uzak yerleşimleri birbirlerine, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunu tam tersinin

söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması (Giddens, 1994:62) dir.

Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki değişim küreselleşmenin maddi temelini oluştururken (Cangızbay, 1998:166), tek bir küresel kültür, egemenliği sermayenin tekelinde olan tek bir küresel pazar anlayışı küreselleşmenin pratiksel hedeflerini oluşturmaktadır. Politik düzeyde ise küreselleşme, diyalektik olarak ulus-devlet üzerine bir hegemonya siyaseti uygulama, ulus-devlet oluşumunu zayıflatma bilincine dönüktür. İşte bu nedenle yirmi yıl önce gelişmekte olan ülkelere anlatılan kendi kendine yetmenin ve merkezi kalkınmanın erdemleri (uluslaşma), bugün tüm yıkıcı etmenlerine karşın sınırsız serbest değişim modelinin (küreselleşme) dayatılmasına dönüşmüştür. Buradaki çelişki, gelişmekte olan ülkelere yerleştirilmeye çalışılan ulus-devletin hala tam anlamıyla başarıya ulaşamamışken, sınırsız serbest değişimi öngören küreselleşme modelinin kabul ettirilmeye çalışılmasıdır (Sayın, 1997:483). Bu çelişkinin açıklaması, yaşanan kapitalist krizler karşısında dünyanın içinde bulunduğu dönüş(tür)me süreciyle bağıntılı olarak yapılabilir. Dönüşüm hemen her alanda kimin lehine olursa olsun hızla sürmekte, küreselleşme bir gerçeklik olarak tüm dünyada etkisini göstermektedir. Karşı ya da taraf olanlar bağlamında yadsınamaz olan küreselleşmeyi oluşturan dinamiklerin etkilerinin günden güne arttığıdır. Yadsınamaz olan diğer bir husus ise, küreselleşmenin -bir dayatma olarak algılandığında- özellikle kendini ulus-devlet olarak niteleme çabasında olan ya da ulus-devletleşme süreci yaşayan gelişmekte olan ülkelere getirdiği yeni olumsuzluklardır. Gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelere dayatılan model olan küreselleşmenin belki de en olumsuz ancak çoğu zaman farkında olunmayan özelliği, az gelişmişliği otonomsal olarak yenilemesidir.

Kaynakça

- AMİN, Samir. (1993), **Kaos İmparatorluğu Yeni Kapitalist Küreselleşme**, Çev: İ.Soner, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- AMİN, Samir.(1999), **Küreselleşme Çağında Kapitalizm**, Çev. Vasıf Erenus, Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- ASLANOĞLU, Rana. (1998), **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Asa Yayınları, Bursa.
- BORATAV, Korkut. (1997). “Ekonomi ve Küreselleşme”, **Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme** (Der. Işık Kansu), Ankara İmge Kitabevi.
- BOZKURT, Veysel. “Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar” <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/>.
- CANGIZBAY, Kadir. (1998), “Küreselleşme ve Kamusal Alan”, **Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam** (Der. Fuat Keyman, A. Yaşar Sarıbay), Ankara Vadi Yayınları.
- DIXON, Keith. (2000), “Küreselleşmeye Uyumlu Üçüncü Yol”, (Çev. Ahmet İnsel,) **Birikim**, Sayı 139, Kasım 2000.
- ERÖZDEN, Ozan. (1997), **Ulus-Devlet**, Ankara Dost Kitabevi.
- GİDDENS, Anthony. (1994), **Modernliğin Sonuçları**, (Çev. Ersin Kuşdil), İstanbul Ayrıntı Yayınları.

- GIDDENS, Anthony. (2000), **Sosyoloji**, (Yayına Hazırlayan: H.Özel, C. Güzel), Ankara, Ayraç Yayınları.
- GIDDENS, Anthony. (2000a), **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, (Çev. Osman Akınhay), İstanbul Alfa Yayınları.
- GIDDENS, Anthony. (2000b), **Üçüncü Yol**, (Çev. Mehmet Özey), İstanbul, Birey Yayınları.
- HABERMAS, Jürgen. (2000), “Avrupa Ulus Devleti ve Küreselleşme Tazyikleri”, (Çev. Alev Özkazanç) **Mürekkap**, Sayı 14.
- JAMESON, Friedric. (2000), “Küreselleşme ve Politik Strateji”, (Çev. Mehmet Beşikçi), **Birikim**, Sayı 139.
- KAZGAN, Gülten. (1997), **Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul Altın Kitaplar.
- KOCACIK, Faruk. (2000), “Kitle Toplumu, Küreselleşme ve Türkiye” **Prof. Eyüp Kemerlioğlu’na Armağan**, Sivas, Önder Matbaası.
- MARSHALL, Gordon. (1999), **Sosyoloji Sözlüğü**, (Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürçü), Ankara Bilim ve Sanat Yayınları.
- SARIBAY, A. Yaşar. (1998), “Küreselleşme, Postmodern Uluslaşma ve İslam”, **Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam** (Der. Fuat Keyman, A. Yaşar Sarıbay), Ankara, Vadi Yayınları.
- SAYIN, Önal. (1998), "Küreselleşmenin Sermaye İşgücü Üzerindeki Etkileri", **II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç**, Ankara, Sosyoloji Derneği Yayınları.
- ŞEYLAN, Gencay. (1997), “Küreselleşmenin Gelişimi”, **Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme** (Der. Işık Kansu), Ankara, İmge Kitabevi.
- TATLIDİL, Ercan. (2000), “Globalleşme Sürecinde İnsan Kaynaklarının Değişimi: Türkiye Örneği”, **Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu’na Armağan**, Sivas, Önder Matbaacılık.
- TEKELİ, İlhan. ve İLKİN, Selim. (2000), Küreselleşme Ulus-Devlet Etkileşimi Bağlamında AB-Türkiye İlişkilerinin Yorumlanması”, **Doğu-Batı**, Sayı 10, Şubat 2000.
- WALLERSTEIN, Immanuel. (1997), “Immanuel Wallerstein İle Söyleşi ‘Bugün Gözümüzün Önünde Bir Sistem Çökmekte’”, (Çev. Ashı Daldal), **Birikim**, Sayı 104, Aralık, 1997.
- WALLERSTEIN, Immanuel. (1998), “Devletler? Egemenlik? Bir Geçiş Çağında Kapitalistlerin İkilemleri”, (Çev. A. Kerem AYSEL), **Özgür Üniversite Forumu**, Nisan 1998.